

широкомасштабні етнічні чистки, які поєднували у собі депортації етносів, етнічний топонімоцид, лінгвіцид, нівеляцію культури, історичної пам'яті та самосвідомості репресованих народів. Це було типовим проявом злочинної політики етноциду, яка застосовувалася сталінською владою ще з 30-х років. Пошук ворогів народу серед представників етнічного населення у поєднанні з легалізацією злочинного принципу колективної відповідальності усього народу, перетворив на об'єкти сталінського етноциду більшість етносів Кримського півострова. І якщо гітлерівський режим тільки планував масштабний етноцид народів Криму шляхом депортації, то сталінська влада реалізувала його на практиці, використавши обставини військового часу.

РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ПОГЛЯДІВ НА ПРАВО (ПРАВОРОЗУМІННЯ) У СЕРЕДИНІ ХХ СТОЛІТТЯ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

Кривошеїна О.О.,

студент 105 групи навчально-наукового інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: викладач кафедри загальноправових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ Юрковська Л.Г.

Актуальність даного дослідження полягає у тому що, погляди на право середини ХХ ст. є однією з найцікавіших і одночасно складних та недостатньо досліджених проблем правознавства. Останнім часом науковий інтерес вчених-юристів України до цієї проблеми значно пожвавився, проте чимало її аспектів все ще залишається поза увагою правознавців і потребує спеціальних досліджень. Незнання досягнень всесвітньо відомих мислителів і вітчизняних вчених не дає нам повної уяви про розвиток світової правової думки в цілому.

У 30-і - 40-і роки ХХ століття ще зберігалися досить різні концепції розуміння і трактування права в загальному руслі марксистсько-ленінських

підходів до держави і права. Пануючою концепцією нового «революційного, пролетарського права» було його трактування як засобу здійснення диктатури пролетаріату, виразу інтересів трудящих і знаряддя їх захисту. Таку концепцію права розвивали і впроваджували в практику радянської юстиції ще з частів першого радянського наркому юстиції П. Стучки та наркома юстиції СРСР Д. Курського. Зокрема, Стучка вважав, що лише класове розуміння права вносить визначеність. Друга ознака права - його охорона владою пануючого класу, правопорядок суспільних відносин, підтримуваний цим класом.

Відмінну від них концепцію права відстоював радянський юрист, заступник наркома юстиції Є. Пашуканіс (1891 - 1937). У книзі «Загальна теорія права і марксизм. Досвід критики основних юридичних понять» (1924 р.) він доводив: буржуазне право - історично найбільш розвинутий, але останній тип права, що відмирає при соціалізмі. [2, с. 76] Право він виводив генетично з відносин обміну товаровласників, вважаючи первинною клітинкою правової тканини, юридичного життя правовідносини. «Відмирання категорій (саме категорій, а не тих чи інших приписів) буржуазного права, - писав Пашуканіс, - аж ніяк не означає заміни їх новими категоріями пролетарського права». [2, с. 77] По суті він відкидав можливість і необхідність такого права. У нього праворозуміння постає як правозаперечення, правовий нігілізм.

Радянський соціолог, історик і правознавець М. Рейснер (1868-1928) вважав державу ідеологічною формою, обумовленою соціальною психологією, а право - суб'єктивним класовим правом. З позицій психологічної теорії права він визначав: кожен клас відповідно до його становища в суспільстві і з його психікою творить своє реальне і діюче інтуїтивне класове право. [1, с. 115] У роботі «Право. Наше право. Чуже право. Загальне право» (1925 р.) він характеризує «загальне право» (загальний правопорядок) при капіталізмі і соціалізмі як компроміс і об'єднання наявних у даному суспільстві суб'єктивних класових прав. «Адже однакові і буржуазна держава, і наша Радянська точно так само включає у свій загальний правопорядок і право пролетарське, селянське і буржуазне». [1, с. 115] Різниця лише в тому, що при капіталізмі пануюче

положення в загальному правопорядку займає право буржуазне, а в радянському правопорядку - пролетарське право. Таке класове перетлумачення інтуїтивного права фактично відкидає психологічне праворозуміння, індивіда з його правовою психікою, правовими домаганнями, емоціями. Тут класовість убиває право. За Рейснером, зникнення класів неминуче веде до згасання права.

У 40-і роки ХХ століття майже згасли спроби зв'язати теорію радянської держави з теорією правової держави, які були притаманні 20-м рокам. У брошурі А. Малицького «Радянська Конституція» (1924 р.) декларувалося: «радянська республіка є держава правова, яка здійснює свою діяльність в умовах правового режиму». [3, с. 4] Тодішній перший секретар ЦК КП(б)У Л. Каганович справедливо вгледів у роботі Малицького відступ від марксистсько-ленінської апології диктатури пролетаріату («наші закони визначаються революційною доцільністю в кожен даний момент»). [3, с. 5] Каганович закликав до нещадної боротьби на «правовому фронті» проти «буржуазного юридичного світогляду».

Отже, неправові реалії соціалізму, незмінна установка на просування до неправового комунізму позбавляли суспільство реальної правової перспективи, виключали із всесвітнього прогресу політико-правових знань. У середині ХХ ст. збулися побоювання та передбачення мислителів попереднього століття щодо згубності необмеженої влади, яка протистоїть народу і зневажає особистість. Вказані пророчі передбачення втілилися у державно-правовій дійсності як фашиської Німеччини, так і Радянського союзу під час Другої світової війни, зокрема призвели до трагічно відомих масових злочинів проти людства та людяності. Уроки Другої світової війни середини минулого століття застерігають від зневаги до досягненнями духовної культури як окремих народів, так і всього людства, світової цивілізації.

Список використаних джерел:

1. Історія вчень про право і державу: Навчальний посібник / Демиденко Г. Г. - Харків: Консум, 2004. - 432 с.
2. Пашуканіс Е.Б. «Загальна теорія правничий та марксизм». М., 1926.
3. Малицький О.Л. «Радянська конституція». - С. 4, 5.